

Bioróżnorodność Opolszczyzny *z lotu ptaka*

Zrównoważony rozwój w ochronie bioróżnorodności

Regionalny Zespół
Placówek Wsparcia
Edukacji

www.rzpwe.opolskie.pl

Ochrona drzew owocowych

Rozłożyste stare jabłonie, grusze, śliwy i czereśnie ocieniały niegdyś zarówno opolskie pałace jak i wiejskie zagrody. Dziś już jednak próżno szukać w sklepach dawnych odmian owoców, z których nasze babcie piekły pyszne ciasta i wyrabiały konfitury.

 NZ ogłosił 2010 r. „Rokiem różnorodności biologicznej”, ponieważ uznano, że zagrożenie dla bioróżnorodności stało się problemem światowym. W Europie prowadzi się wiele działań mających na celu ochronę różnorodności biologicznej. Należy do nich m.in. ochrona ginących gatunków roślin i zwierząt, promowanie rolnictwa ekologicznego oraz odtwarzanie starych odmian drzew i krzewów owocowych, które w wielu regionach kraju niemal zupełnie wyniszczono.

Po II wojnie światowej postawiono na szybką i wielką produkcję, co nie sprzyjało starym odmianom drzew, które zaczęły zanikać. Na ich miejscu pojawiły się nowe odmiany drzewek owocowych dających obfite plony. Papierówki, kosztele, szare i złote renety, żeleźniaki oraz boikeny – to stare odmiany jabłoni, które wraz ze starymi sadami poszły w zapomnienie. Podobnie jak śliwka węgierka, czy gruszkki klapsy, konferencje, faworytki.

Stare odmiany drzew owocowych rosną wolno, ale są duże i późno owocują. Schronienie znajduje w nich wielu gatunków pożytecznych owadów, rzadkich gatunków ptaków. Są siedliskiem dla pszczół, które dziś wymierają od nadmiaru chemicznych środków ochrony roślin. Stare sady są też wyjątkowo urokliwym elementem krajobrazu, miejscem wytchnienia i odpoczynku. Pięknie pachną, gdy na drzewach jest pełno kwiatów.

Ratujmy drzewa owocowe!

Ratunkiem dla ginących odmian jest przeszczepianie ich na silne młode drzewka, które pojawiają się ostatnio w Krainie Góry Św. Anny. To bardzo cieszy.

W Polsce akcje ochrony starych odmian owocowych rozpoczął w 1995 r. Park Krajobrazowy Doliny Dolnej Wisły. W tej okolicy, słynnej z tradycji sadowniczych, przeprowadzono spis starych sadów, założono szkołę i bank genów. Starymi odmianami drzew owocowych zainteresowali się ekologiczni rolnicy oraz właściciele gospodarstw agroturystycznych. Stąd też konieczne jest i w naszym regionie rozpoczęcie podobnej akcji, która pozwoli na zachowanie dla przyszłych pokoleń opolskich kwitnących, starych sadów.

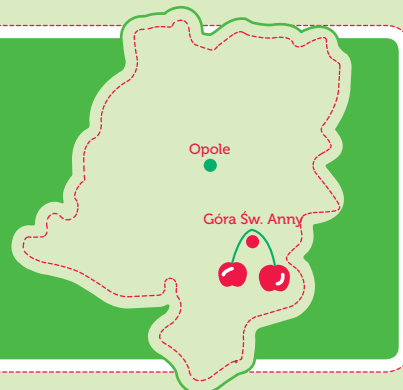

Czereśnie, obok orzecha włoskiego, należą do jednych z najbardziej okazałych drzew owocowych. Dorastają do 20 m wysokości i co roku mogą wydać nawet 300 kg owoców. Ich jedzenie to samo zdrowie, zwłaszcza dla osób mających kłopoty z sercem, reumatyzmem lub ner-

kami, gdyż zawarty w owocach potas usuwa z tkanek złoza soli. Podobnie jak jabłka mają właściwości odtruwające i odmładzają skórę. Leczącą częścią czereśni są również ich szypułki owocowe, z których robi się napary łagodzące zapalenia dróg moczowych oraz chorób gardła.

Gdzie je można spotkać?

Na Śląsku Opolskim największe nagromadzenie starych, malowniczo położonych sadów z unikalnymi już odmianami drzew owocowych znajduje się na stokach Góry Św. Anny, m.in. w Ligocie Górnej, Ligocie Dolnej, Górze Św. Anny, Wysokiej, Porębie, Dolnej. Sporo starych sadów zachowało się też w miejscowościach położonych w dolinie Odry. W okolicach Góry Św. Anny jest też najwięcej dawnych odmian czereśni, tak chętnie kupowanych. Owocowe odmiany czereśni pochodzą od wiśni ptasiej, gatunku, który w Polsce występuje dziko w lasach liściastych i mieszanych. Są dobre i soczyste.

Niestety większość naszych starych, opolskich sadów powoli zamiera i znika z wiejskiego krajobrazu. Praktycznie nie spotkamy już także starych drzew owocowych przy naszych pałacach i zamkach. Chore i usychające drzewa są wycinane, a ich miejsce zajmują nowe, niskopienne odmiany pozbawione szkodników. Podobny los spotyka aleje czereśniowe wokół Góry Św. Anny, będące symbolem tego miejsca. Dawniej, praktycznie

każda szosa, droga polna, czy miedza, była obsadzana tym pięknym drzewem owocowym.

Obecnie wycina się coraz więcej starych, chorujących przydrożnych czereśni. Niestety rzadko w ich miejsce sadi się nowe drzewa, nie mówiąc już o wprowadzeniu dawnych odmian, które za kilkadziesiąt lat znikną zupełnie z opolskiego krajobrazu i z naszych stołów.

Kto lubił czereśnie?

Owocowe odmiany czereśni sprowadził do Europy rzymski wódz i smakosz – Lukullus, który sporą część majątku wydał na wystawne uczyty. Wielkim smakoszem czereśni był również Napoleon, dla którego wyhodowano specjalną, żółtą odmianę. Obecnie jej liczne odmiany hodowane są w całej Europie.

stary sad czereśniowy w Wysokiej koło Góry Św. Anny

Znaczenie ras rodzimych dla zachowania różnorodności biologicznej

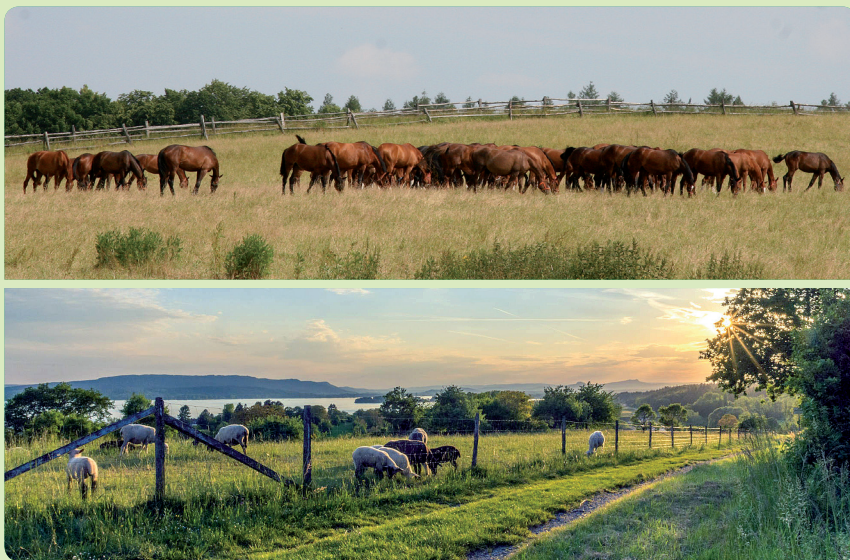
Różnorodność biologiczna to inaczej bogactwo świata przyrody. To zwierzęta, rośliny, ich siedliska, w których żyją, a także ich geny.

Gatunki żyjące na ziemi oddziałują na siebie, dlatego bardzo ważne jest zachowanie jak największego zróżnicowania. Im jest ono większe, tym wiele gatunków ma większe szanse na przetrwanie. Człowiek jest odpowiedzialny za przyrodę, bo jest od niej zależny. Produkcja żywności jest możliwa dzięki temu, że mamy dostęp do czystej wody i żyznej gleby, a pszczoły zapylają rośliny. Ze środowiska naturalnego czerpiemy drewno, z którego budujemy domy, robimy meble czy papier.

W rolnictwie hodowla rodzimych ras zwierząt gospodarskich, które od wieków towarzyszyły człowiekowi, jest wypierana przez nowoczesne odmiany zwierząt, które znoszą więcej jaj, dają więcej mleka i osiągają szybszy przyrost masy ciała. Takie zwierzęta choć są bardziej wydajnie, hodowane są na masową skalę na niewielkich przestrzeniach, łatwiej zapadają na różne choroby. Dlatego, aby rolnictwo rozwijało się w sposób zrównoważony, konieczna jest ochrona ras rodzimych i ich zasobów genetycznych.

Rasy rodzime to zwierzęta gospodarskie silnie związane z terenem, na którym występują. Są przystosowane do lokalnych warunków, dzięki czemu charakteryzują się dużą odpornością i zdrowiem. Uzyskiwane od nich produkty bardzo często mają unikatową jakość. To zwierzęta nieprzystosowane do życia w zamknięciu, które trwale wpisały się w krajobraz regionu. Ich współistnienie na danym terenie jest bardzo ważne dla równowagi lokalnych ekosystemów. W Polsce ochroną objęto 75 najcenniejszych ras, odmian i rodów zwierząt ras rodzimych.

Wśród ras chronionych jest m.in. bydło rasy czerwonej, będący potomkiem dzikiego tarpana konik polski, koń huculski, owca wrzosówka, barwna odmiana polskiej owcy górskiej i merynosa polskiego, świnia puławska i złotnicka, kura zielononóżka i żółtonóżka kuropatwana, kilka odmian gęsi: lubelska, kielecka, pomorska, czy podkarpacka.

Zagrożone wyginieciem

Na całym świecie zwierzęta i rośliny wymierają, co spowodowane jest w dużej mierze działalnością człowieka. Według danych Organizacji Narodów Zjednoczonych do Spraw Wyżywienia i Rolnictwa (FAO) połowa ras występujących w Europie na początku XX wieku już wymarła, a następne

30 procent jest zagrożonych wyginieciem

Bioróżnorodność w liczbach

Ludzie opisali do tej pory 1,7 mln gatunków roślin i zwierząt, w tym:

- 950 000 gatunków owadów,
- 270 000 gatunków roślin,
- 72 000 grzybów,
- 19 000 gatunków ryb,
- 9 000 gatunków ptaków,
- 4 000 gatunki ssaków.

Wiele gatunków wciąż czeka na odkrycie.

Charakterystyka ras rodzimych

Kura zielononóżka, konik polski
czy kaczka pekin to przykłady
ras rodzimych, które na stałe wpisały
się w obraz polskiej wsi.

Przez wieloletnią tradycję chowu, zwierzęta te przystosowały się do miejscowych warunków, dzięki czemu są odporne na choroby. Hodowla ras rodzimych odbywa się w małych gospodarstwach tradycyjnych lub ekologicznych. Zwierzęta mają dostęp do swobodnego wypasu, wybiegów i naturalnego światła, są karmione pełnowartościową paszą, a pozyskane produkty (jajka, mięso, masło, mleko) są zdrowe i bogate w składniki odżywcze. W Polsce rasy rodzime podlegają Programowi Ochrony Zasobów Genetycznych Zwierząt Gospodarskich, którego celem jest ich ochrona przed wyginięciem.

Kura zielononóżka kuropatwiana

To rasa wyodrębniona przez polskich hodowców na przełomie XIX i XX wieku. Nazywana jest też „kurą galicyjską”, a jej nazwa pochodzi od charakterystycznej barwy nóg i ciemnoszarego upierzenia przypominającego kuropatwę. Jeszcze w latach 60-tych XX wieku zielononóżki stanowiły jedną trzecią krajowej populacji kur. Dziś rasa jest na „Czerwonej Liście” zwierząt zagrożonych wyginięciem. Na szczęście powoli wraca do łask. Zielononóżka nie lubi dużych stad, dobrze czuje się na wolnym wybiegu. Przez całe życie kura zielononóżka znosi 180-190 jaj, które charakteryzują się obniżoną zawartością cholesterolu, przez co są polecane dzieciom i osobom chorym.

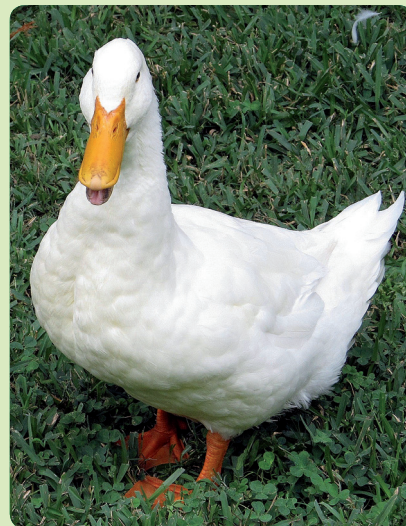
Kura Polbar

Rasa powstała ze skrzyżowania zielononóżki kuropatwianej z kogutem rasy Plymouth Rock. Hodowlę rozpoczęto w 1946 r. Polbar wyróżnia się puszystym upierzeniem o perłowo-niebieskim odcieniu. Cechą szczególną Polbarów jest różna, zależna od płci, barwa puchu u piskląt. Kogutki mają jasny, szarawy nalot, a kurki są ciemniejsze z czarną widoczną brwią w przedłużeniu oka. Przez całe życie samice znoszą ok. 180-200 jaj. Ze względu na piękne, puszyste upierzenie i łatwość hodowli, Polbary są bardzo często spotykane w małych, przydomowych hodowlach.

Kaczka pekin krajowy

Pekin jest jedną z najpopularniejszych w Polsce i na świecie ras kaczek. W XIX wieku Amerykanie przywieźli 25 białych kaczek z Pekinu do Nowego Jorku. Podróż przeżyło tylko dziewięć, z których powstała najpopularniejsza rasa w Ameryce Północnej i Europie. Do Polski kaczki pekin przyjechały z Holandii w 1961 r. Upierzenie kaczki jest białe, a łapy i dziób mają barwę pomarańczowo-żółtą. Dorosłe osobniki ważą do 3,4 kg. Kaczka corocznie jest w stanie znieść do 100 jaj. Pekiny są cenione m.in. ze względu na dobrą jakość pierze i puch pościelowy.

W 2017 r. w Polsce liczba
samic objętych Programem
Ochrony Zasobów
Genetycznych Zwierząt
Gospodarskich wynosiła 103
998 sztuk, w tym:

- 1 522 kur nośnych,
- 5 266 sztuk gęsi,
- 4 052 sztuk kaczek,
- 1 796 rodzin pszczelarskich.

Regionalny Zespół
Placówek Wsparcia
Edukacji

Regionalny Zespół Placówek Wsparcia Edukacji

45-315 Opole, ul. Głogowska 27
tel.: +48 77 457 98 95, fax: +48 77 455 29 79
www.rzpw.opolskie.pl
e-mail: kontakt@rzpw.opolskie.pl

Wydawca:

igimedia

IGI MEDIA Maciej Nowak
ul. Technologiczna 2
45-839 Opole

Projekt graficzny:

 akart

**Fundusze
Europejskie**
Program Regionalny

Unia Europejska
Europejski Fundusz
Rozwoju Regionalnego

